

**POWIATOWY PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
W ZAKRESIE REHABILITACJI ZAWODOWEJ
I ZATRUDNIANIA NA LATA 2024 - 2028**

SPIS TREŚCI

I.	WPROWADZENIE	3
II.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU DZIAŁANIA PUP W RADOMIU	5
1.	OBSZAR POWIATU, LUDNOŚĆ ORAZ JEJ AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA.	5
III.	DIAGNOZA OSÓB BEZROBOTNYCH I POSZUKUJĄCYCH PRACY POSIADAJĄCYCH ORZECZENIE O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI ZAMIESZKAŁYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSKIEGO I MIASTA RADOM. ...	7
1.	OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE - OPIS SYTUACYJNY.	7
2.	DEFINICJE PODSTAWOWYCH POJĘĆ W ZAKRESIE OMAWIANEJ TEMATYKI.	8
3.	NIEPEŁNOSPRAWNI NA RADOMSKIM RYNKU PRACY.	9
IV.	CEL PROGRAMU	14
V.	AKTYWIZACJA ZAWODOWA OSÓB Z ORZECZONYM STOPNIEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI - PLANOWANE DZIAŁANIA.	14
1.	USŁUGI RYNKU PRACY	15
A)	PORADNICTWO ZAWODOWE.	15
B)	SZKOLENIA ZAWODOWE	17
C)	POŚREDNICTWO PRACY.	18
2.	INSTRUMENTY RYNKU PRACY	18
VI.	FINANSOWANIE PROGRAMU	21
VII.	PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU	21
VIII.	MONITORING PROGRAMU	21
IX.	WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADAŃ	22
X.	RYZYKA PROGRAMU	22
XI.	PODSUMOWANIE	23
XII.	SPIS TABEL	24
XIII.	AKTY PRAWNE	24
XIV.	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	25

I. WPROWADZENIE.

Zmiany zachodzące na rynku pracy są w dużym stopniu uwarunkowane dynamiką oraz rozwojem społecznym i gospodarczym kraju. Warto jednak zauważyć, że wszelkie przemiany nastawione były i są na pomoc skierowaną szczególnie do tych grup społecznych, które narażone są na największe trudności adaptacyjne, a także na wykluczenie z rynku pracy. Grupy społeczne szczególnie zagrożone brakiem możliwości równego dostępu do wolnych miejsc pracy określone są jako „*osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy*”. Wśród grup, na które ustawodawca zwraca szczególną uwagę są bezrobotni i poszukujący pracy niepełnosprawni.

Jednym z problemów polskiego społeczeństwa, który coraz częściej jest poruszany na forum publicznym i na który zwraca się szczególną uwagę jest problem niepełnosprawności. Osoby z orzeczoną niepełnosprawnością jako uczestnicy rynku pracy stanowią szczególną grupę osób bezrobotnych. W tej właśnie grupie osób można zaobserwować niski poziom edukacyjny, a co za tym idzie niską, prawie zerową aktywność zawodową, czego częstym skutkiem jest brak doświadczenia zawodowego. Często główną i jedyną barierą będącą przyczyną braku możliwości znalezienia pracy przez osoby niepełnosprawne jest deficyt umiejętności adaptacyjnych i brak umiejętności funkcjonowania na ciągle rozwijającym się rynku pracy. Bierność społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami oraz powszechnie uznawane stereotypy dotyczące tej grupy społecznej to nie lada wyzwanie dla jednostek samorządowych oraz organizacji pozarządowych, których zadania i działania jak wynika z przepisów prawa ukierunkowane są na pomoc osobom niepełnosprawnym poprzez wsparcie ich aktywności tej grupy osób oraz ukierunkowanie ich na rozwój osobisty, społeczny i zawodowy. Podstawowym aktem prawnym precyzującym celowość opracowania "Powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028" jest art. 35a ust.1 pt 1 *Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2024 r. poz. 44), zgodnie z którym w § 7 Statutu Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu przyjętego Uchwałą nr 169/XV/2019 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 20 grudnia 2019 r. zostały wskazane szczegółowe zadania do realizacji przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu.

Urząd pracy realizując działania wynikające z *Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* ma za zadanie podejmować działania, które mają na celu pomoc osobom z orzeczoną stopniem niepełnosprawności między innymi poprzez realizację zadań określonych w § 7 Statutu Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, a w szczególności:

- 1) opracowanie i realizację, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 2) realizację usługi pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób z orzeczoną niepełnosprawnością;
- 3) realizację usługi rozwoju zawodowego;
- 4) współpracę z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej;
- 5) kierowanie osób niepełnosprawnych wymagających specjalistycznego programu szkolenia oraz rehabilitacji leczniczej i społecznej, do specjalnych ośrodków szkoleniowo - rehabilitacyjnych lub innych placówek szkoleniowych;

- 6) doradztwo organizacyjno - prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne;
- 7) współpraca z organami rentowymi w zakresie wynikającym z odrębnych przepisów;
- 8) współpraca z terenowym inspektorem pracy w zakresie oceny i kontroli miejsc pracy osób niepełnosprawnych;
- 9) współpraca z miejskimi, powiatowymi i wojewódzkimi zespołami orzekania o stopniu niepełnosprawności (PZON, MZON i WPZON).

Prawo osób z niepełnosprawnościami do pracy obejmuje w szczególności prawo do możliwości zarabiania na swoje utrzymanie poprzez swobodnie wybraną aktywność zawodową w środowisku pracy otwartym i dostępnym dla osób nie w pełni sprawnych, dlatego podstawowym celem opracowania Powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028 (zwanym dalej Programem) jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć zarówno w życiu społecznym jak i zawodowym.

Niniejszy Program ma za zadanie zapobieganie marginalizacji środowisk osób niepełnosprawnych poprzez tworzenie dogodnych warunków do integracji i w jak największym stopniu samodzielności osób z niepełnosprawnościami. Ukierunkowany jest na wspieranie osób z niepełnosprawnościami w zakresie podejmowania pracy oraz zwiększania swoich kwalifikacji, kompetencji i aktywności, a w szczególności na stworzenie podstaw do ograniczania bezrobocia na obszarze działania PUP wśród tej grupy społecznej, wzrostu zdolności adaptacyjnych i mobilności, zwiększeniu zatrudnialności oraz aktywności osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Rehabilitacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy z niepełnosprawnościami na pierwszym etapie realizowana będzie poprzez usługę poradnictwa zawodowego celem analizy możliwości i zdolności osoby do podjęcia zatrudnienia, oraz określenia możliwych kierunków i form aktywizacji, a następnie poprzez przygotowanie osoby do podjęcia i utrzymania zatrudnienia.

Wsparcie osób niepełnosprawnych będzie polegało na pomocy w dopasowaniu kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, podjęciu przez nich odpowiedniego zatrudnienia, a w stosunku do osób najbardziej biernych na motywowanie do podjęcia działań ukierunkowanych na aktywność zawodową i powrót na rynek pracy.

Z uwagi na fakt, iż możliwości, warunki, potrzeby i oczekiwania osób niepełnosprawnych ulegają ciągłej zmianie dopuszcza się ewentualność poszerzenia niniejszego programu o nowe obszary działań czy też korektę działań wskazanych na etapie opracowywania niniejszego dokumentu.

Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028 ma charakter otwarty, a zawarte w Programie działania są dostępne zarówno dla ogółu osób bezrobotnych jak i dla tych, którzy posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności oraz osób z różnymi niepełnosprawnościami jeszcze nieposiadających wspomnianego orzeczenia.

Realizacja działań określonych w Programie oparta jest na zadaniach wynikających z *Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, które będą realizowane w oparciu o inicjatywy mające na celu aktywizację zarówno społeczną jak i zawodową osób niepełnosprawnych na rynku pracy oraz zwiększenie motywacji i zdolności adaptacyjnych.

Powiatowy Urząd Pracy jako jednostka realizująca zadania wobec osób niepełnosprawnych oferuje fachową pomoc poprzez wsparcie doradcze, a co za tym idzie szeroko rozumianą rehabilitację zawodową bezrobotnych osób niepełnosprawnych również tych oddalonych od rynku pracy. Na zakres oraz rodzaj podejmowanych działań istotny wpływ będą miały: dostępność środków z Funduszu Pracy, środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Funduszy Unii Europejskiej na realizację zadań ustawowych, a przede wszystkim możliwości udziału osób z niepełnosprawnościami w indywidualnym podejmowaniu działań aktywizacyjnych.

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU DZIAŁANIA PUP W RADOMIU.

1. Obszar powiatu, ludność oraz jej aktywność ekonomiczna.

Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu w zakresie swojego działania obejmuje obsługę mieszkańców dwóch powiatów – miasta Radomia oraz powiatu radomskiego w skład, którego wchodzi gminy – Gózd, Iłża (w tym miasto), Jastrzębia, Jedlińsk, Jedlnia-Letnisko (w tym miasto), Kowala, Pionki (w tym miasto), Przytyk, Skaryszew (w tym miasto), Wierzbica, Wolanów i Zakrzew.

Powiat radomski łącznie z miastem Radom na prawach powiatu, położony jest w centralnej Polsce w południowej części województwa mazowieckiego. Łączny obszar działania PUP w Radomiu obejmuje teren 164 154 ha, z czego 6,8% to obszar Miasta Radomia, a 93,2% to teren powiatu radomskiego. Tabela nr 1 przedstawia dane liczbowe obrazujące powierzchnię miasta Radomia i poszczególnych gmin powiatu radomskiego zgodnie z danymi Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii na koniec 2022 roku.

Podstawowe informacje dotyczące obszaru, ludności oraz aktywności ekonomicznej ludności powiatu radomskiego zawiera poniższe zestawienie.

Dokonując charakterystyki PUP w Radomiu posłużył się danymi dostępnymi na stronach GUS, które są tożsame z danymi przedstawionymi w dokumencie "Program Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy na lata 2024 – 2028".

Tabela 1. Powierzchnia geodezyjna obszaru działania PUP w Radomiu

Nazwa powiatu/gminy	ogółem w ha
Miasto Radom	11 180
Powiat Radomski	152 974
w tym:	
Pionki miasto	1 840
Gózd	7 795
Iłża miasto	1 583
Iłża - obszar wiejski	24 017
Jastrzębia	8 975
Jedlińsk	13 872
Jedlnia-Letnisko - miasto	821
Jedlnia-Letnisko - obszar wiejski	5 738
Kowala	7 470
Pionki - obszar wiejski	22 972
Przytyk	13 436
Skaryszew - miasto	2 749
Skaryszew - obszar wiejski	14 376
Wierzbica	9 410
Wolanów	8 290
Zakrzew	9 630

Według danych GUS na dzień 31 grudnia 2022 roku powiat radomski łącznie z miastem Radom zamieszkiwało ogółem 349 050 osób. Na terenie miasta Radomia zamieszkuje 56,7% mieszkańców, natomiast na obszarze powiatu radomskiego zamieszkuje 43,3% ogólnej liczby mieszkańców.

Jak wynika z poniższej tabeli najbardziej zaludnioną gminą są Pionki - miasto, gdzie liczba mieszkańców wynosi 16 279 osób, co stanowi 4,7% ogółu ludności i jednocześnie 10,8% mieszkańców powiatu radomskiego. Najmniej liczebną gminą pod względem liczby mieszkańców jest Jedlnia Letnisko miasto – 3 977 osób, co stanowi 1,1% ogółu mieszkańców obszaru działania PUP, a zarazem 2,6% zamieszkujących teren powiatu.

Tabela 2. Ludność zamieszkała na terenie działania PUP w Radomiu

Nazwa powiatu/gminy	ogółem	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
		ogółem	ogółem	ogółem
OGÓŁEM	349 050	65 420	202 280	81 350
Miasto Radom	197 848	33 848	112 399	51 601
Powiat Radomski	151 202	31 572	89 881	29 749
w tym:				
Pionki miasto	16 279	2 435	9 028	4 816
Gózd	9 313	2 211	5 670	1 432
Iłża miasto	4 361	676	2 294	1 391
Iłża - obszar wiejski	9 369	1 716	5 401	2 252
Jastrzębia	7 127	1 586	4 236	1 305
Jedlińsk	14 562	3 320	8 749	2 493
Jedlnia-Letnisko - miasto	3 977	839	2 361	777
Jedlnia-Letnisko - obszar wiejski	9 520	2 013	5 634	1 873
Kowala	12 447	2 780	7 665	2 002
Pionki - obszar wiejski	9 697	1 796	5 930	1 971
Przytyk	7 069	1 507	4 203	1 359
Skaryszew - miasto	4 418	1 016	2 669	733
Skaryszew - obszar wiejski	10 978	2 616	6 614	1 748
Wierzbica	9 239	1 814	5 558	1 867
Wolanów	8 997	1 970	5 514	1 513
Zakrzew	13 849	3 277	8 355	2 217

Według metodologii GUS wyróżniamy trzy grupy aktywności ekonomicznej ludności. Aktywność ekonomiczną możemy określić jako zdolność osoby do wytworzenia dóbr materialnych i niematerialnych oraz dochodu dla gospodarki narodowej. Wyróżniamy trzy grupy ludności z uwagi na zdolność do pracy:

- wiek przedprodukcyjny - osoby, które nie ukończyły 18 roku życia,
- wiek produkcyjny - wg aktualnych przepisów prawa obejmuje mężczyzn pomiędzy 18 a 65 rokiem życia oraz kobiety pomiędzy 18 a 60 rokiem życia,
- wiek poprodukcyjny - obejmuje osoby kończące karierę zawodową, czyli według obowiązującego prawa kobiety w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyźni w wieku 65 lat i więcej.

Z danych zamieszczonych w tabeli wynika, iż z ogólnej liczby ludności zamieszkałej na terenie działania PUP w Radomiu największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Na koniec badanego okresu, liczba tych osób wynosiła 202 280, tj. 58,0% ogółu mieszkańców. Ko-

lejna grupa to osoby w wieku poprodukcyjnym, której liczebność wynosi 81 350, co stanowi 23,3% ogółu ludności. Najmniej liczną populacją są osoby w wieku przedprodukcyjnym. Na koniec grudnia 2022 r. liczba tych osób kształtuje się na poziomie 65 420, co daje 18,7% mieszkańców analizowanego terenu.

W powiecie radomskim 59,4% stanowią osoby w wieku produkcyjnym, 19,7%, to osoby, które już zakończyły karierę zawodową, a 20,9% to najmłodsza grupa mieszkańców powiatu radomskiego, czyli osoby w wieku przedprodukcyjnym.

Podobnie jak w powiecie również w mieście najliczniejszy odsetek procentowy, a mianowicie 56,8% stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym. Wiek emerytalny wg danych GUS na koniec badanego okresu osiągnęło 26,1% mieszkańców, a w wieku do 18 roku życia na terenie Miasta Radomia zamieszkuje 17,1% ogółu ludności.

W tabeli nr 2 przedstawiono aktywność ekonomiczną ludności w poszczególnych gminach z terenu działania powiatu radomskiego.

Tabela 3. Ludność z terenu działania PUP w Radomiu wg płci

Nazwa	ogółem		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
Powiat radomski	151 202	74 997	76 205
% udział osób	100,00%	49,60%	50,40%
Powiat miasto Radom	197 848	93 640	104 208
% udział osób	100,00%	47,33%	52,67%
OGÓŁEM	349 050	168 637	180 413
% udział osób	100,00%	48,31%	51,69%

Z danych GUS wynika, iż większość mieszkańców z terenu działania PUP w Radomiu to kobiety. Na koniec grudnia 2022 roku ich liczba wynosiła 180 413, tj. 51,7% ogółu ludności, natomiast liczba mężczyzn wynosi 168 637, co stanowi 48,3% mieszkańców badanego obszaru. Analogicznie sytuacja ludności przedstawia się w obu powiatach należących do obszaru działania PUP w Radomiu, gdzie ponad 50% ludności stanowią kobiety.

III. DIAGNOZA OSÓB BEZROBOTNYCH I POSZUKUJĄCYCH PRACY POSIADAJĄCYCH ORZECZENIE O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI ZAMIESZKAŁYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSKIEGO I MIASTA RADOM.

1. Osoby niepełnosprawne - opis sytuacyjny.

Osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności to szczególna grupa społeczna o niskiej aktywności zawodowej, nierzadko spotykająca się z negatywnym odbiorem zarówno ze strony potencjalnych pracodawców jak i pełnosprawnych pracowników firm. Stereotypy wywołujące obawy o mniejszą wydajność w pracy, niższą efektywność, a czasem również wyższą absencję oraz obawy wzrostu kosztów zatrudnienia i konieczność przystosowania stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej są przyczyną, dla których pracodawcy niechętnie zatrudniają osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy.

Mimo niejednokrotnych trudności w codziennym funkcjonowaniu oraz wyzwań, z jakimi borykają się osoby niepełnosprawne warto zauważyć, że jest to grupa społeczna zamierzająca normalnie funkcjonować we wszystkich sferach życia społecznego. Dlatego też zadaniem społeczeństwa i państwa jest pomoc osobom z orzeczoną stopniem niepełnosprawności

we wszystkich dziedzinach życia tak, aby nie czuły się one gorsze od pełnosprawnych obywateli kraju.

2. Definicje podstawowych pojęć w zakresie omawianej tematyki.

Rozważając problem niepełnosprawności należy zauważyć, że niepełnosprawność dotyczyć może sfery fizycznej, intelektualnej lub może polegać na dysfunkcji narządów zmysłów. Niezależnie od formy niepełnosprawności warto zwrócić uwagę na fakt, iż życie każdej osoby dotkniętej niepełnosprawnością jest mniej lub bardziej zaburzone.

Istnieje wiele definicji niepełnosprawności. Na potrzeby tego opracowania przyjęto społeczną definicję niepełnosprawności zgodnie, z którą osoby niepełnosprawne postrzega się nie tyle przez pryzmat ich stanu zdrowia, ale przez możliwości jakie posiadają prawa, które im przysługują w tej samej mierze co każdemu innemu mieszkańcowi powiatu.

Osoba niepełnosprawna w rozumieniu *Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* to osoba, której niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem przez organy orzekające o:

- zakwalifikowaniu do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (lekki, umiarkowany, znaczny),
- całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów,
- niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16-go roku życia.

Omawiając tematykę osób niepełnosprawnych na rynku pracy należy przybliżyć podstawowe zagadnienia regulujące możliwości zatrudnieniowe i charakteryzujące w szerszym ujęciu niepełnosprawność ze szczególnym uwzględnieniem stopni czy też rodzaju niepełnosprawności. *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, w sposób jednoznaczny definiuje osobę niepełnosprawną, a ponadto jest jednym z podstawowych aktów prawnych regulujących sposób orzekania oraz kwestie zatrudnienia osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Jak ujęto w powyższym akcie prawnym niepełnosprawność „oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”.

Powyższy akt prawny, w rozdziale dotyczącym orzekania o stopniu niepełnosprawności, określa trzy stopnie niepełnosprawności, które stosuje się do celów określonych w ustawie, a w szczególności do celów zatrudnieniowych. Ustawodawca wyróżnia następujące stopnie niepełnosprawności:

- **Znaczny stopień niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;
- **Umiarkowany stopień niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych;
- **Lekki stopień niepełnosprawności**, do którego zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Kolejnym terminem, który ściśle wiąże się z niepełnosprawnością jest rodzaj, często zwany również przyczyną powstania niepełnosprawności. Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności uściślono sposób określania przyczyn inwalidztwa poprzez wprowadzenie symboli dotyczących rodzaju, a dokładnie przyczyny powstania niepełnosprawności. W powyższym akcie prawnym ujęto 12 symboli:

- 01 - U – upośledzenie umysłowe;
- 02 - P – choroby psychiczne;
- 03 - L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu;
- 04 - O – choroby narządu wzroku;
- 05 - R – upośledzenie narządu ruchu;
- 06 - E – epilepsja;
- 07 - S – choroby układu oddechowego i krążenia;
- 08 - T – choroby układu pokarmowego;
- 09 - M – choroby układu moczowo-płciowego;
- 10 - N – choroby neurologiczne;
- 11 - I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego;
- 12 - C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Zarówno określany stopień jak i powód powstania częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy ma często znaczący wpływ na aktywność zawodową i możliwości zatrudnieniowe osoby z orzeczoną niepełnosprawnością, która poszukuje odpowiedniego zatrudnienia na ciągle rozwijającym się rynku pracy.

3. Niepełnosprawni na radomskim rynku pracy.

Trudno dokładnie określić liczbę osób niepełnosprawnych mieszkających na terenie powiatu radomskiego i miasta Radomia, ponieważ informacje te są rozproszone w różnych instytucjach i jednocześnie mogą się powielać. W obecnie istniejącym systemie prawnym orzecznictwo o niepełnosprawności jest realizowane w trzech systemach:

- orzecznictwa ZUS – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, określającego zdolność do pracy,
- orzecznictwa Powiatowego/Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności, które określa stopień naruszenia sprawności organizmu orzekanego,
- orzecznictwa branżowego realizowanego przez KRUS - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

W efekcie o niepełnosprawności orzeka się w niezależnych od siebie instytucjach, które nie współpracują ze sobą i często osoby niepełnosprawne posiadają orzeczenie o niepełnosprawności z dwóch systemów.

Ponadto z powodu stosowanych metodologii badań statystycznych dostępność danych na określonym poziomie podziału terytorialnego jest bardzo organiczna. Dlatego dla celów niniejszego Programu będziemy posługiwać się danymi dotyczącymi osób niepełnosprawnych zainteresowanych zatrudnieniem i jednocześnie zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomiu.

Każda osoba niepełnosprawna z powiatu radomskiego i miasta Radomia zainteresowana zatrudnieniem może zarejestrować się jako osoba bezrobotna lub osoba poszukująca pracy w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomiu. Status osoby bezrobotnej może uzyskać, jeżeli spełnia następujące kryteria, między innymi:

- ukończyła 18 lat,

- nie ukończyła 60 roku życia (kobieta) lub 65 roku życia (mężczyzna),
- nie jest zatrudniona i nie wykonuje innej pracy zarobkowej,
- nie nabyła prawa do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, renty szkoleniowej, lub innego świadczenia.

Status osoby poszukującej pracy zainteresowany może uzyskać, jeżeli:

- jest niezatrudniony, poszukuje pracy, pobiera świadczenie emerytalne lub rentowe,
- jest zatrudniony i zgłasza zamiar i gotowość do podjęcia zatrudnienia w wyższym wymiarze czasu pracy, albo poszukuje dodatkowego lub innego zatrudnienia.

Analizując dane liczbowe dotyczące ilości osób niepełnosprawnych szukających zatrudnienia możemy stwierdzić, że liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Radomiu wg stanu na koniec 2023 roku wynosi 1042 osoby, co stanowi 6,8% ogółu pozostających w ewidencji bezrobotnych. Natomiast liczba poszukujących pracy niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu wynosi 549 osób, co stanowi 34,8% ogółu osób, które podczas rejestracji nabyły status poszukującego pracy. Na koniec badanego okresu liczba zarejestrowanych w PUP niepełnosprawnych mieszkańców miasta Radomia wynosiła 721, tj. 9,1% ogółu bezrobotnych w mieście, natomiast z terenu powiatu radomskiego status osoby bezrobotnej posiadało 321 osób niepełnosprawnych, które stanowiły 4,3% bezrobotnych pozostających w rejestrach PUP.

Liczbę osób bezrobotnych niepełnosprawnych oraz osób zarejestrowanych jako poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu i posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zamieszkałych na terenie działania Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, z uwzględnieniem poszczególnych gmin powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Radomiu z uwzględnieniem gmin.

<i>nazwa powiatu / gminy</i>	<i>Rok 2021</i>	<i>Rok 2022</i>	<i>wzrost / spadek w porównaniu do roku po- przedniego</i>	<i>Rok 2023</i>	<i>wzrost / spadek w porównaniu do roku po- przedniego</i>
Miasto Radom	722	692	-30	721	29
Powiat Radomski	298	335	37	321	-14
<i>w tym:</i>					
GÓZD	20	26	6	22	-4
JASTRZĘBIA	14	16	2	15	-1
JEDLIŃSK	26	33	7	25	-8
JEDLNIA LETNISKO / miasto		6		3	-3
JEDLNIA LETNISKO / obszar wiejski	20	14	0	20	6
KOWALA	37	38	1	41	3
PRZYTYK	8	5	-3	12	7
WIERZBICA	24	8	-16	20	12
WOLANÓW	20	13	-7	17	4
ZAKRZEW	28	31	3	32	1
SKARYSZEW - miasto	7	23	16	8	-15
SKARYSZEW - obszar wiejski	19	30	11	14	-16
PIONKI - miasto	40	51	11	47	-4
PIONKI - obszar wiejski	28	31	3	30	-1
IŁŻA - miasto	2	5	3	5	0
IŁŻA - obszar wiejski	5	5	0	10	5
RAZEM PUP	1 020	1 027	7	1 042	15

Jak wynika z powyższej tabeli w 2023 r. obserwujemy wzrost liczby osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności rejestrujących się w PUP w Radomiu. Analizując natomiast poziom bezrobotnych niepełnosprawnych z terenu powiatu radomskiego i miasta Radomia zauważamy wzrost o 29 osób liczby bezrobotnych mieszkańców miasta Radomia oraz spadek o 14 osób liczby niepełnosprawnych bezrobotnych zamieszkałych na obszarze powiatu radomskiego.

Największy spadek liczby pozostających w ewidencji osób bezrobotnych niepełnosprawnych w 2023 roku w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w gminach: Skaryszew obszar wiejski (spadek o 16 osób), Skaryszew – miasto (spadek o 15 osób) oraz Jedlińsk (spadek o 8 osób).

Tabela 5. Napływ i odpływ bezrobotnych niepełnosprawnych wg powiatów.

GMINA / POWIAT	Rok 2022				Rok 2023			
	BEZROBOTNI		POSZUKUJĄCY PRACY		BEZROBOTNI		POSZUKUJĄCY PRACY	
	OGÓŁEM	KOBIETY	OGÓŁEM	KOBIETY	OGÓŁEM	KOBIETY	OGÓŁEM	KOBIETY
RADOM								
zarejestrowani w roku	668	271	42	10	731	305	54	17
wyłączeni z ewidencji w roku	676	291	40	11	660	295	52	14
POWIAT RADOMSKI								
zarejestrowani w roku	365	159	20	4	325	152	21	8
wyłączeni z ewidencji w roku	311	144	25	5	321	150	19	5
OGÓŁEM PUP RADOM								
zarejestrowani w roku	1 033	430	62	14	1 056	457	75	25
wyłączeni z ewidencji w roku	987	435	65	16	981	445	71	19

Jak wynika z danych zamieszczonych w powyższej tabeli w 2022 roku w PUP w Radomiu zarejestrowano 1033 osoby bezrobotnych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Wśród osób nabywających status bezrobotnego 58,4% to mężczyźni, a 41,6% to niepełnosprawne kobiety. Z ogólnej liczby 668 osób, stanowiących 64,7% to mieszkańcy miasta Radomia, a 365 osób, tj. 35,3% to bezrobotni zamieszkujący na terenie powiatu radomskiego. Podobna sytuacja miała miejsce w roku 2023, gdzie spośród rejestrujących się niepełnosprawnych 731 osób, tj. 69,2% to mieszkańcy miasta, a 325 osób, tj. 30,8% bezrobotnych niepełnosprawnych to mieszkańcy powiatu. W ogólnej liczbie nabywających status osoby bezrobotnej 599, tj. 56,7% to mężczyźni, natomiast 457, tj. 43,3% to kobiety legitymujące się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

Wśród rejestrujących się w 2022 roku niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostający w zatrudnieniu 20 osób, tj. 32,3% to mieszkańcy powiatu, natomiast 42 osoby, tj. 67,7% to niepełnosprawni, którzy posiadają meldunek na terenie miasta Radomia. Natomiast w 2023 roku 54 osoby, stanowiących 72,0% napływu to mieszkańcy Radomia, a 21 osób, tj. 28,0% to poszukujący pracy z terenu powiatu.

Podobnie przedstawia się sytuacja niepełnosprawnych osób bezrobotnych oraz osób poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu, którzy w analizowanych latach zostali wyłączeni z ewidencji PUP w Radomiu. Z danych zamieszczonych w tabeli wynika, iż większość, a mianowicie ponad 68,5% niepełnosprawnych, którzy utracili status bezrobotnego lub poszukującego pracy to mieszkańcy miasta Radomia, natomiast niecałe 31,5% stanowią osoby, które na stałe zamieszkują na terenie powiatu radomskiego.

Tabela 6. Zarejestrowani niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.

STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	BEZROBOTNI				POSZUKUJĄCY PRACY			
	ROK 2022		ROK 2023		ROK 2022		ROK 2023	
	<i>ogółem</i>	<i>% udział w ogólnej liczbie</i>	<i>ogółem</i>	<i>% udział w ogólnej liczbie</i>	<i>ogółem</i>	<i>% udział w ogólnej liczbie</i>	<i>ogółem</i>	<i>% udział w ogólnej liczbie</i>
ZNACZNY	27	2,6%	27	2,6%	4	9,5%	9	18,4%
UMIARKOWANY	290	28,2%	337	32,3%	34	81,0%	36	73,5%
LEKKI	710	69,1%	678	65,1%	4	9,5%	4	8,2%
R A Z E M	1 027	100,0%	1 042	100,0%	42	100,0%	49	100,0%

Z danych przedstawionych w tabeli wynika, iż zarówno w 2022 jak i 2023 roku najbardziej liczebną grupę stanowili bezrobotni niepełnosprawni posiadający lekki stopień niepełnosprawności. Na koniec 2022 roku liczba takich osób pozostających w ewidencji wynosiła 710, tj. 69,1% ogółu zarejestrowanych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Natomiast na koniec 2023 roku liczba bezrobotnych w tej grupie liczyła 678 osób, tj. 65,1% pozostających w ewidencji niepełnosprawnych. Kolejną pod względem liczebności grupą byli niepełnosprawni posiadający orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W 2022 roku liczba ich wynosiła 290, tj. 28,2% osób z orzeczeniem, natomiast na koniec roku 2023 liczebność w tej grupie nieco wzrosła i wynosiła 337 osób, co stanowiło 32,3% bezrobotnych niepełnosprawnych. Osoby z orzeczoną znaczną niepełnosprawnością to najmniej liczna grupa posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Zarówno na koniec 2022 jak i na koniec 2023 roku osoby te stanowiły 2,6% ogółu niepełnosprawnych.

Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja osób poszukujących pracy niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu. W tej grupie najwięcej osób posiada orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Według stanu na koniec 2022 roku takim dokumentem legitymowały się 434 osoby, które stanowiły 81,0% poszukujących pracy niepracujących, a na koniec 2023 roku umiarkowany stopień niepełnosprawności udokumentowało 36 osób niepełnosprawnych, tj. 73,5% pozostających w ewidencji poszukujących pracy niepełnosprawnych. W 2022 roku osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności stanowiły 9,5% pozostających w ewidencji poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu, natomiast na koniec 2023r. ta grupa stanowiła 8,2% ogółu poszukujących pracy niepełnosprawnych. Znaczny stopień niepełnosprawności na koniec 2022 roku posiadało 4, tj. 9,5% poszukujących pracy, natomiast na koniec 2023 roku liczba osób poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu ze znaczną niepełnosprawnością wzrosła i wynosiła 9 osób, które stanowiły 18,4% niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w PUP w Radomiu jako poszukujący pracy.

Tabela 7. Zarejestrowani niepełnosprawni wg rodzaju niepełnosprawności.

Wyszczególnienie		ROK 2022		ROK 2023	
		Niepełnosprawni bezrobotni	Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	Niepełnosprawni bezrobotni	Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu
Rodzaj niepełnosprawności	Upośledzenie umysłowe	17	2	23	3
	Choroby psychiczne	133	16	144	20
	Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	53	0	52	2
	Całościowe zaburzenia rozwojowe	5	1	12	0
	Choroby narządu wzroku	60	1	72	1
	Upośledzenia narządu ruchu	338	7	326	6
	Epilepsja	49	3	49	3
	Choroby układu oddechowego i układu krążenia	59	2	50	1
	Choroby układu pokarmowego	10	0	12	0
	Choroby układu moczowo - płciowego	23	0	22	1
	Choroby neurologiczne	106	6	115	4
	Inne	162	4	152	7
	Nieustalony	12	0	13	1

Analizując przyczynę powstania ograniczeń w podejmowaniu pracy przez osoby zarejestrowane w PUP w Radomiu najwięcej, bo ponad 31,3% osób zarejestrowanych jako bezrobotne, to posiadający upośledzenie narządu ruchu, kolejna grupa stanowiąca około 14,6% ogółu to bezrobotni, którzy w orzeczeniu mają wpisany "inny" powód niepełnosprawności, czyli schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego. Choroby psychiczne (stanowiące około 10%) to kolejny z powodów występowania niepełnosprawności wśród mieszkańców miasta Radomia i powiatu radomskiego. Liczną grupę stanowią również bezrobotni, u których niepełnosprawność powstała w wyniku chorób neurologicznych, czy też chorób narządu wzroku.

Wśród niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu najwięcej osób legitymuje się orzeczeniem wydanym z powodu chorób psychicznych. Kolejne dwie grupy to osoby ze schorzeniami neurologicznymi i narządów ruchu oraz mający jako przyczynę wskazane "inne" choroby, które ograniczają im możliwość funkcjonowania na otwartym rynku pracy.

Tabela 8. Zarejestrowani niepełnosprawni wg wykształcenia.

Wyszczególnienie		ROK 2022		ROK 2023	
		Niepełnosprawni bezrobotni	Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	Niepełnosprawni bezrobotni	Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu
Wykształcenie	Wyższe	81	5	95	7
	Policealne i średnie zawodowe	196	7	191	13
	Średnie ogólnokształcące	86	4	111	5
	Zasadnicze zawodowe	326	12	338	11
	Gimnazjalne	33	4	37	1
	Podstawowe i podstawowe nieukończone	305	10	270	12

Jak wynika z powyższej tabeli najwięcej osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności ukończyło szkołę na poziomie zasadniczym zawodowym oraz podstawowym i podstawowym nieukończonym. W 2022 roku liczba osób, które ukończyły szkołę zasadniczą wynosiła 326, co stanowiło 31,7% ogółu zarejestrowanych, natomiast w 2023 roku liczebność tej grupy wynosiła 338, tj. 32,4% posiadających taki status. W 2022 roku wykształceniem na poziomie podstawowym i niepełnym podstawowym legitymowało się 29,7% zarejestrowanych, a w 2023 roku 25,9% bezrobotnych niepełnosprawnych. Świadectwo ukończenia szkoły policealnej i średniej zawodowej w 2022 r. przedstawiło w urzędzie 196, tj. 19,1% niepełnosprawnych bezrobotnych, a w 2023 r. 191, tj. 18,3% bezrobotnych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. W 2022 roku wykształceniem ogólnokształcącym legitymowało się 86, a w 2023 r. - 111 niepełnosprawnych klientów PUP w Radomiu. Wykształcenie wyższe w badanym okresie posiadało niewiele ponad 9% zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych.

Podobna sytuacja ma miejsce wśród poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu. Najwięcej z rejestrujących się osób posiada dokument potwierdzający wykształcenie na poziomie zasadniczym zawodowym, podstawowym i niepełnym podstawowym oraz policealnym i średnim zawodowym.

IV. CEL PROGRAMU

Celem strategicznym Programu będzie wzrost aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych na lokalnym rynku pracy, poprzez podejmowanie działań mających na celu pomoc niepełnosprawnym mieszkańcom powiatu radomskiego i miasta Radomia zarejestrowanym w PUP w wyrównaniu szans podjęcia odpowiedniego zatrudnienia na chronionym lub otwartym rynku pracy. Cel ten będzie realizowany poprzez świadczenie usług i instrumentów rynku pracy wynikających z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy*.

Program określa działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w zakresie:

- rehabilitacji społecznej,
- rehabilitacji zawodowej,
- przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

Podstawowym celem rehabilitacji społecznej jest stworzenie osobom niepełnosprawnym możliwości uczestniczenia w życiu z innymi, w rodzinie, środowisku lokalnym oraz życiu publicznym. Natomiast rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i ewentualny dalszy awans zawodowy. Umożliwia korzystanie z poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i szkoleń zawodowych oraz innych dostępnych form aktywizacji zawodowej.

V. AKTYWIZACJA ZAWODOWA OSÓB Z ORZECZONYM STOPNIEM NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI - PLANOWANE DZIAŁANIA.

Dążąc do poprawy sytuacji osób bezrobotnych i poszukujących pracy na lokalnym rynku pracy, a w szczególności aktywności zawodowej tej grupy społecznej warto zwrócić szczególną uwagę na potrzebę indywidualnej pracy doradcy klienta/kluczowego pracownika PUP, tj. doradcy zawodowego i pośrednika pracy z osobami, które posiadają ograniczenia zdrowotne bądź intelektualne mające w jakimkolwiek stopniu wpływ na ich aktywność zawodową ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich aspektów społecznych, ekonomicznych i humanistycznych.

Wszelkie podejmowane działania będą ukierunkowane na osiągnięcie celu strategicznego Programu, którym jest zwiększenie poziomu atrakcyjności zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności i zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomiu.

1. USŁUGI RYNKU PRACY.

Usługi rynku pracy wynikające z *Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2023 r. poz. 735, ze zm.), którymi mogą zostać objęci klienci indywidualni również Ci, którzy posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności jak i klienci instytucjonalni urzędów pracy to:

1. poradnictwo zawodowe,
2. szkolenia zawodowe,
3. pośrednictwo pracy.

a) Poradnictwo zawodowe.

Jedną z podstawowych usług rynku pracy wynikającą z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* świadczoną przez instytucje rynku pracy na rzecz osób bezrobotnych w tym również tych z orzeczonym stopniem niepełnosprawności jest szeroko rozumiane **poradnictwo zawodowe**, będące wieloetapowym działaniem na drodze do rozwoju i aktywności zawodowej jednostki, które zgodnie z Art. 38 ww. ustawy polega na:

✓ **Udzielaniu bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w wyborze odpowiedniego zawodu lub miejsca pracy oraz w planowaniu jego rozwoju kariery zawodowej**, a także na przygotowywaniu do lepszego radzenia sobie w poszukiwaniu i podejmowaniu pracy. Pomoc ta w szczególności polega na:

- udzielaniu informacji o zawodach, rynku pracy, a także o możliwościach szkolenia i kształcenia oraz umiejętnościach niezbędnych przy aktywnym poszukiwaniu pracy i samozatrudnieniu,
- udzielaniu porad z wykorzystaniem standaryzowanych metod ułatwiających wybór zawodu czy też zmianę kwalifikacji, podjęcie lub zmianę pracy, poprzez zastosowanie narzędzi do badania kompetencji, zainteresowań i uzdolnień czy skłonności zawodowych,
- kierowaniu na specjalistyczne badania psychologiczne i lekarskie umożliwiające wydawanie opinii o przydatności zawodowej do pracy i zawodu albo kierunku szkolenia,
- inicjowaniu oraz organizowaniu i prowadzeniu grupowych porad zawodowych dla bezrobotnych i poszukujących pracy;

✓ **Udzielaniu pracodawcom pomocy:**

- w doborze kandydatów do pracy spośród bezrobotnych i poszukujących pracy zarejestrowanych w urzędach pracy,
- wspieraniu rozwoju zawodowego pracodawcy i jego pracowników przez udzielanie między innymi porad zawodowych.

To właśnie poradnictwo zawodowe, a w szczególności doradztwo ma szczególne znaczenie w procesie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, gdyż pomaga osobie z ograniczeniami zdrowotnymi wzbudzić potrzebę adaptacji do rynku pracy i aktywizacji zawodowej między innymi poprzez wykonywanie zawodu adekwatnego do swoich możliwości psychofizycznych. Dlatego też tak ważną rolę w rehabilitacji zawodowej odgrywa doradca zawodowy, który ukierunkowuje osobę bezrobotną, a w szczególności tę z orzeczonym stopniem niepełnosprawności w zrozumieniu samego siebie w odniesieniu do wyboru odpowiedniego zatrudnienia adekwatnego do jej możliwości z uwzględnieniem trudności związanych z niepełnosprawnością.

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia, a w dalszym etapie awans zawodowy. Umożliwia korzystanie z poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy i szkoleń zawodowych.

Aby ułatwić osobie niepełnosprawnej uzyskanie zatrudnienia należy:

1. dokonać oceny zdolności do pracy poprzez:
 - a) przeprowadzenie badań lekarskich i psychologicznych umożliwiających określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania zawodu oraz ocenę możliwości zwiększenia tej sprawności,
 - b) ustalenie kwalifikacji, doświadczeń zawodowych, uzdolnień i zainteresowań,
2. przeprowadzić poradnictwo zawodowe uwzględniające ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiające wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia,
3. przygotować klienta do podjęcia zatrudnienia z uwzględnieniem ograniczeń zdrowotnych.

W osiągnięciu zamierzonego celu fachowa pomoc doradcy zawodowego będzie polegać przede wszystkim na:

- pomocy w doborze odpowiedniej dla klienta pracy z uwzględnieniem jego możliwości zdrowotnych, na podstawie wskazań/przeciwskazań lekarskich znajdujących się między innymi w posiadanym orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności,
- doradztwie w określeniu/doprecyzowaniu kierunku szkolenia lub przekwalifikowania w przypadku utraty zdolności do wykonywania dotychczasowej pracy lub pracy w zawodzie wyuczonym,
- przedstawieniu propozycji podwyższenia kwalifikacji w ramach dalszego kształcenia lub szkolenia,
- kształtowaniu umiejętności poszukiwania pracy poprzez kreowanie właściwych postaw na rynku pracy oraz wzrost poziomu umiejętności adaptacyjnych,
- indywidualnej pracy z osobą niepełnosprawną mającą na celu kreowanie autoprezentacji zawodowej między innymi poprzez pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych tradycyjnych i multimedialnych,
- wspieraniu i promowaniu działań mających na celu samozatrudnienie osób niepełnosprawnych oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych sprzyjających rozpoczęciu pracy na własny rachunek,
- zapobieganiu i zmniejszaniu zjawiska dyskryminacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy z uwagi na ograniczenia zdrowotne będące przyczyną uzyskania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,
- wsparciu według indywidualnych potrzeb w ramach zatrudnienia wspieranego obejmujące pomoc osobie z niepełnosprawnością na wszystkich etapach zdobycia i utrzymania pracy (płatna praca wykonywana przez osobę z niepełnosprawnością przy wsparciu trenera pracy),
- opiece i wsparciu trenera pracy w utrzymaniu zatrudnienia.

Wykorzystując wiedzę i doświadczenie doradcy zawodowi będą udzielać pomocy osobom niepełnosprawnym w ramach ogólnie dostępnych ustawowych form, a mianowicie poprzez:

✓ **Poradnictwo indywidualne:**

- indywidualne informacje zawodowe (również on-line),
- indywidualne porady zawodowe (również on-line),

✓ **Poradnictwo grupowe:**

- grupową informację zawodową (również on-line),
- grupową poradę zawodową.

Warto pamiętać, że praca z osobą niepełnosprawną wymaga bardzo indywidualnego podejścia. Doradca zawodowy w swojej pracy z klientem z niepełnosprawnościami musi uwzględnić różne aspekty, na które nie zawsze jest konieczność zwracania uwagi doradzając osobie bez ograniczeń zdrowotnych. Między innymi musi zorientować się w sposobie postrzegania siebie przez osobę niepełnosprawną oraz jak klient z niepełnosprawnościami wyobraża sobie pracę z osobami pełnosprawnymi. Właśnie postrzeganie samego siebie i poprawa samooceny ma znaczący wpływ na skuteczną rehabilitację zawodową jednostki. Dodatkowo zwrócić należy szczególną uwagę na istniejące problemy zdrowotne, z jakimi boryka się osoba niepełnosprawna w kontekście dopasowania do przyszłej pracy zawodowej. W procesie adaptacji do rynku pracy istotna jest również reprezentowana przez klienta z niepełnosprawnościami postawa wobec życia, sposób postrzegania siebie, oraz wsparcie, na jakie może liczyć ze strony rodziny. To tylko kilka czynników, które mają istotny wpływ na poszukiwanie, znalezienie i utrzymanie zatrudnienia przez osoby z ograniczeniami zdrowotnymi.

b) Szkolenia zawodowe

Szkolenie to pozaszkolne zajęcia mające na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub ogólnych, potrzebnych do wykonywania pracy, w tym umiejętności poszukiwania zatrudnienia.

Szkolenia finansowane ze środków Funduszu Pracy organizowane są w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i innych kwalifikacji zwiększających szansę na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej.

Powiatowy Urząd Pracy inicjuje i organizuje szkolenia dla osób bezrobotnych w formie grupowej oraz indywidualnej.

Szkolenia grupowe skierowane są do określonej grupy osób bezrobotnych (w zależności od typu szkolenia i zawodu) i poprzedza je zorganizowana rekrutacja prowadzona przez Powiatowy Urząd Pracy.

Szkolenia indywidualne to szkolenia wskazane przez osobę poszukującą pracy i realizowane na jej wniosek, pod warunkiem uzasadnienia celowości szkolenia.

Na szkolenie zawodowe można skierować osobę bezrobotną lub poszukującą pracy (w tym z orzeczoną niepełnosprawnością) zwłaszcza w przypadku:

- braku kwalifikacji zawodowych,
- konieczności zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji,
- utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie,
- braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy.

Szkolenia indywidualne organizowane są na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych, zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową. Umowa zawiera zakres umiejętności i kwalifikacji wymaganych przez pracodawcę, który jest podstawą do przygotowania przez instytucję szkoleniową programu kształcenia oraz zobowiązanie pracodawcy do zatrudnienia bezrobotnego po odbytych szkoleniu.

Ponadto, Powiatowy Urząd Pracy realizuje również kształcenie pracodawców i pracowników, w tym także osób niepełnosprawnych w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego.

KFS adresowany jest zarówno do pracowników jak i pracodawców, którzy chcieliby skorzystać z różnych form kształcenia ustawicznego. Głównym celem KFS jest zapobieganie utracie zatrudnienia przez osoby pracujące z powodu kompetencji nieadekwatnych do wymagań nieustannie zmieniającego się rynku pracy. Powiatowy Urząd Pracy organizuje spotkania z pracodawcami, na których zachęca do korzystania z oferowanych usług.

c) Pośrednictwo pracy.

Pośrednictwo pracy jest usługą rynku pracy prowadzoną w formie indywidualnych kontaktów pośrednika pracy z bezrobotnym lub poszukującym pracy, w tym również osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Rolą pośrednictwa pracy jest również organizowanie targów pracy, które są zbiorową prezentacją wolnych miejsc pracy przedstawianych przez pracodawców oraz giełd pracy, które umożliwiają bezpośredni kontakt pracodawcy z kandydatami do pracy dobranymi przez pośrednika pracy.

Pośrednictwo pracy polega w szczególności na:

1. udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w pozyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych;
2. pozyskiwaniu i upowszechnianiu ofert pracy, w tym przez przekazywanie ofert pracy do internetowej bazy ofert pracy udostępnianej przez Ministra właściwego do spraw pracy (CBOP- Centralna Baza Ofert Pracy www.oferty.praca.gov.pl);
3. udzielaniu pracodawcom informacji o kandydatach do pracy, w związku ze zgłoszoną ofertą pracy;
4. informowaniu bezrobotnych i poszukujących pracy oraz pracodawców o aktualnej sytuacji i przewidywanych zmianach na lokalnym rynku pracy;
5. inicjowaniu i organizowaniu kontaktów bezrobotnych i poszukujących pracy z pracodawcami;
6. współdziałaniu powiatowych urzędów pracy w zakresie wymiany informacji o możliwościach uzyskania zatrudnienia i szkolenia na terenie ich działania.

Pośrednictwo pracy dla bezrobotnych i poszukujących pracy oraz pracodawców realizowane przez powiatowe i wojewódzkie urzędy pracy jest prowadzone nieodpłatnie, zgodnie z zasadami:

1. dostępności usług pośrednictwa pracy dla poszukujących pracy oraz dla pracodawców;
2. dobrowolności - oznaczającej wolne od przymusu korzystanie z usług pośrednictwa pracy;
3. równości - oznaczającej obowiązek udzielania wszystkim bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w znalezieniu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną;
4. jawności - oznaczającej, że każde wolne miejsce pracy zgłoszone do urzędu pracy jest podawane do wiadomości bezrobotnym i poszukującym pracy.

2. INSTRUMENTY RYNKU PRACY

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych uzależnione jest od wielu czynników między innymi od rodzaju i stopnia niepełnosprawności, motywacji osoby, mobilności, wykształcenia i możliwości uzyskania odpowiedniego zatrudnienia.

Powiatowy Urząd Pracy jako jednostka samorządowa realizująca zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, które są osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy, obejmuje te osoby wsparciem stosując wobec nich wszystkie usługi i instrumenty rynku pracy dostępne dla ogółu bezrobotnych, wynikające z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* oraz realizuje zadania określone w *Ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych*, oferując fachową pomoc bezrobotnym osobom niepełnosprawnym.

Zgodnie z Art. 44 *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* urząd pracy oferuje osobom posiadającym status bezrobotnego, w tym również niepełnosprawnym następujące formy wsparcia:

- finansowanie kosztów przejazdu do pracodawcy zgłaszającego ofertę pracy lub do miejsca pracy, odbywania stażu, przygotowania zawodowego dorosłych lub odbywania zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego w związku ze skierowaniem przez powiatowy urząd pracy,
- finansowanie kosztów zakwaterowania w miejscu pracy osobie, która podjęła zatrudnienie lub inną pracę zarobkową, staż, przygotowanie zawodowe dorosłych poza miejscem stałego zamieszkania, w przypadku skierowania przez powiatowy urząd pracy,
- dofinansowanie wyposażenia miejsca pracy, podjęcia działalności gospodarczej, kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa,
- refundowanie kosztów poniesionych z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne w związku z zatrudnieniem skierowanego bezrobotnego,
- finansowanie dodatków aktywizacyjnych,
- finansowanie kosztów zorganizowanego przejazdu bezrobotnych i poszukujących pracy, w związku z udziałem tych osób w targach pracy i giełdach pracy organizowanych przez wojewódzki urząd pracy w ramach pośrednictwa pracy, w szczególności prowadzonego w ramach sieci EURES.

Zgodnie z ww. aktem prawnym urząd pracy oferuje osobom zarejestrowanym jako poszukujący pracy niepozostającym w zatrudnieniu na zasadach ogólnych takich jak i bezrobotnym możliwość skorzystania z następujących instrumentów rynku pracy realizowanych przez urząd, a mianowicie:

- szkoleń,
- stażu,
- prac interwencyjnych,
- przygotowania zawodowego dorosłych,
- studiów podyplomowych,
- szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych między starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową,
- bonu na zasiedlenie,
- bonu zatrudnieniowego dla bezrobotnego do 30 roku życia,
- bonu szkoleniowego,
- bonu stażowego,
- zatrudnienia z ramach doposażenia miejsc pracy,
- podjęcia działalności gospodarczej.

Szczególnym instrumentem aktywizacji zawodowej dedykowanym osobom z niepełnosprawnością jest **zatrudnienie wspomagane**. Jest to efektywna metoda wprowadzania osób niepełnosprawnych na otwarty rynek pracy obejmująca wsparcie osoby z niepełnosprawnością na wszystkich etapach zdobycia i utrzymania pracy. To płatna praca wykonywana przez osobę z niepełnosprawnością przy wsparciu trenera pracy.

Zatrudnienie wspomagane polega na zatrudnieniu osoby niepełnosprawnej, zwłaszcza ze znacznym stopniem niepełnosprawności, na dobranym i przystosowanym stanowisku pracy z pomocą drugiej osoby – tzw. zawodowego asystenta lub instruktora wspomagającego, który pomaga osobie niepełnosprawnej przystosować się do fizycznego i społecznego środowiska pracy, opanować niezbędne umiejętności, poznać zakład pracy i zasady jego funkcyjono-

wania. Pomaga jej także w wykonywaniu zadań zawodowych do momentu uzyskania całkowitej samodzielności w tym zakresie i odpowiedniej wydajności, zgodnie z oczekiwaniami pracodawcy.

Główne cechy zatrudnienia wspomagane to:

- równe warunki zatrudnienia na otwartym rynku pracy,
- równa płaca według bieżącej stawki u pracodawcy,
- wsparcie pracownika w wyborze, znalezieniu i utrzymaniu miejsca pracy.

Kolejną formą pomocy skierowaną do osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności jest **zatrudnienie wspierane**. W przypadku tego wsparcia rodzaj i stopień niepełnosprawności nie ma znaczenia, każdy ma prawo do podjęcia pracy. Metody wsparcia osób z niepełnosprawnością są zindywidualizowane, dopasowane do konkretnej sytuacji i zgodne z normami społecznymi. Zatrudnienie wspierane można podzielić na trzy etapy:

- wykształcenie kandydata do pracy,
- zatrudnienie,
- utrzymanie zatrudnienia.

Na wszystkich etapach zatrudnienia wspieranego klient objęty jest profesjonalną opieką i wsparciem trenera pracy. Zatrudnienie wspierane często jest pierwszym krokiem w kierunku powrotu do społeczeństwa. Nowa praca i wsparcie doradcze pozwalają uwierzyć we własne możliwości oraz usamodzielniać się.

Z kolei, co do korzyści na jakie mogą liczyć pracodawcy z tytułu zatrudnienia wspieranego, należy realizacja celów prospołecznych, do jakich zalicza się walka z bezrobociem w danym regionie. Dla niektórych firm jest to istotne, w tym również ze względów wizerunkowych.

Ponadto dla pracodawców zatrudnienie wspierane oznacza oszczędność. Dzięki umowie podpisywanej z odpowiednią jednostką administracyjną, reprezentowaną przez urząd pracy, firmie refundowane są koszty ponoszone na ubezpieczenie społeczne oraz część wynagrodzenia pracownika.

Zatrudnienie wspierane należy do sposobów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych mających trudności w znalezieniu pracy, dzięki któremu mogą uzyskać pomoc finansową i doradczą. Taka forma wsparcia jest szczególnie korzystna w przypadku długotrwale bezrobotnych, którym trudno jest powrócić na rynek pracy.

Zatrudnienie wspierane to nic innego jak „udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobie (...) w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej lub podjęcie działalności gospodarczej.”

Powyższą definicję oraz szczegółowe ustalenia dotyczące zatrudniania wspieranego znajdziemy w *Ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym* (tekst jednolity DZ.U. z 2022 r. poz. 2241). Określa ona również między innymi, że tego typu pomoc może przybrać formę:

- prac społecznie użytecznych,
- skierowania do pracy,
- orzecznictwa, poradnictwa zawodowego, psychologicznego i społecznego.

VI. FINANSOWANIE PROGRAMU

Wszelkie zadania i cele przedstawione w Powiatowym programie działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028 będą realizowane przy udziale wszystkich dostępnych środków w ramach przyznanych limitów na aktywizację zawodową osób bezrobotnych, jakimi będzie w poszczególnych latach dysponował Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu, a mianowicie :

- środki z Funduszu Pracy,
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- zasoby budżetu powiatu,
- środki pozyskane w ramach programów finansowanych przy udziale funduszy zewnętrznych np. EFS- Europejskiego Funduszu Społecznego.

VII. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Nadzór nad realizacją „Powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028” sprawuje Starosta Radomski, natomiast Koordynatorem Programu jest Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu.

Program będzie realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu we współpracy z partnerami wspierającymi rynek pracy, a w szczególności działającymi w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Za realizację Programu odpowiedzialne będą poszczególne komórki organizacyjne realizujące zadania określone w Regulaminie Organizacyjnym Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, które wynikają z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* oraz przepisów wykonawczych.

Realizacja Programu pozwoli zwiększyć atrakcyjność zawodową i zatrudnieniową osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu, a tym samym w miarę możliwości uwarunkowanych tendencjami rynkowymi ograniczyć liczbę osób niepełnosprawnych borykających się z problemem braku odpowiedniego zatrudnienia, a w szczególności tych oddalonych od rynku pracy.

VIII. MONITORING PROGRAMU

Monitoring Programu będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji ilościowych i jakościowych zmian, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań. W perspektywie długofalowej monitoring umożliwi obserwację dynamiki realizacji celów oraz zmian strukturalnych na rynku pracy jak również pozwoli na aktualizację założeń, celów i działań.

Głównymi narzędziami monitoringu Programu będzie:

Roczny raport z realizacji „Powiatowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028”, sporządzony między innymi na podstawie Sprawozdanie MRPiPS-07 o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu za I i II półrocze badanego roku”.

Wszelkie działania mierzalne podjęte przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu wobec osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności wynikające z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* mające na celu rehabilitację zawodową tej grupy społecznej będą odzwierciedlone między innymi w danych statystycznych zawartych w sprawozdaniach sporządzanych zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie programu badań staty-

stycznych statystyki publicznej na kolejne lata, na które został opracowany Program. Rezultaty działań zostaną przedstawione w krótkim raporcie zawierającym analizę danych zbiorczych - rocznych oraz na podstawie raportów wygenerowanych z systemu SYRIUSZ^{STD}, będących odzwierciedleniem danych sukcesywnie wprowadzanych do programu podczas bieżącej obsługi, uzupełnione o działania, których nie przewidziano w sprawozdawczości. Roczny raport zostanie przedstawiony Radzie Powiatu w Radomiu w terminie do końca I półrocza roku następnego za rok poprzedni realizacji Programu.

IX. WSKAŹNIKI REALIZACJI ZADAŃ

Działania mierzalne podjęte przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu wobec osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności wynikające z *Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* mogące stanowić wskaźniki realizacji zadań to:

1. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie powiatu radomskiego i miasta Radomia wg stanu na koniec roku, w którym był realizowany Program - dynamika;
2. Napływ osób niepełnosprawnych do ewidencji PUP w Radomiu z uwzględnieniem miejsca zamieszkania i płci - wskaźnik liczbowy;
3. Osoby wyłączone z ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu z uwzględnieniem miejsca zamieszkania i płci - wskaźnik liczbowy;
4. Liczba osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, którzy utracili status z powodu podjęcia zatrudnienia;
5. Podjęcie pracy subsydiowanej i niesubsydiowanej przez osoby niepełnosprawne – wskaźnik liczbowy;
6. Liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały ze szkolenia finansowanego przez PUP w Radomiu;
7. Liczba osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności, które podjęły staż u pracodawcy w celu przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania;
8. Liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły prace społecznie użyteczne;
9. Liczba osób, które skorzystały z poradnictwa indywidualnego i grupowego;
10. Liczba utworzonych indywidualnych planów działań dla osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności zarejestrowanych w PUP w Radomiu;
11. Liczba zgłoszonych wolnych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych;
12. Inne działania mające na celu rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych.

X. RYZYKA PROGRAMU

Dla Programu zidentyfikowano następujące możliwe ryzyka:

- 1 Niewykonanie zaplanowanych w Programie działań w związku z brakiem środków finansowych na ich realizację;
- 2 Czynniki losowe np. stan zagrożenia epidemicznego, stan zagrożenia epidemiologicznego, stan wyjątkowy lub klęski żywiołowej itp.;
- 3 Trudności w uruchamianiu zadań, które do tej pory nie były realizowane;
- 4 Brak zainteresowania ze strony Beneficjentów Programu, tj. osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności.

XI. PODSUMOWANIE

Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu realizując Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudniania na lata 2024-2028, którego głównym celem jest zwiększenie aktywności i rehabilitacja zawodowa osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, poprzez zwiększenie ich atrakcyjności zawodowej ma na względzie fakt, iż niepełnosprawni klienci urzędu to szczególna, a jednocześnie bardzo zróżnicowana grupa.

Tylko indywidualne podejście pracowników mających bezpośredni kontakt z bezrobotnym niepełnosprawnym szczególnie na początkowym etapie działań może przynieść satysfakcjonujące rezultaty.

Wzrost aktywności zatrudnieniowej, podniesienie dotychczasowych lub uzyskanie nowych kwalifikacji przez osobę z orzeczoną stopniem niepełnosprawności przyczyni się do zwiększenia jej uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

XII.SPIS TABEL

Tabela 1. Powierzchnia geodezyjna obszaru działania PUP w Radomiu.....	5
Tabela 2. Ludność zamieszkała na terenie działania PUP w Radomiu	6
Tabela 3. Ludność z terenu działania PUP w Radomiu wg płci	7
Tabela 4. Liczba niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Radomiu z uwzględnieniem gmin.	10
Tabela 5. Napływ i odpływ bezrobotnych niepełnosprawnych wg powiatów.	11
Tabela 6. Zarejestrowani niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.....	12
Tabela 7. Zarejestrowani niepełnosprawni wg rodzaju niepełnosprawności.....	13
Tabela 8. Zarejestrowani niepełnosprawni wg wykształcenia.....	13

XIII. AKTY PRAWNE

1. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 426 ze zm.).
2. Statut Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu *przyjęty Uchwałą nr 169/XV/2019* Rady Powiatu w Radomiu z dnia 20 grudnia 2019 r. w sprawie uchwalenia Statutu Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu.
3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 2027 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 735 ze zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 maja 2014 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji oraz trybu i sposobów prowadzenia usług rynku pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 667).
6. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, (tekst jednolity DZ.U. z 2022 r. poz. 2241).

XIV. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Dane PUP w Radomiu opracowane na podstawie Sprawozdania MRPiPS-07 o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu za I i II półrocze 2022 roku - Sporządzane zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 listopada 2021 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2022 (poz. 2303).
2. Dane PUP w Radomiu opracowane na podstawie Sprawozdania MRPiPS-07 o osobach niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu za I i II półrocze 2023 roku - Sporządzane zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 października 2022 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2023 (DZ.U. poz. 2453).
3. Dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii - stan na dzień 31.12.2022r.
4. Dane GUS - stan na dzień 31.12.2022r.
5. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego **nr 10** *"Problem niepełnosprawności w poradnictwie zawodowym"*, Praca zbiorowa pod redakcją: Barbary Szczepankowskiej i Antoniny Ostrowskiej, Warszawa 1998, Krajowy Urząd Pracy,
6. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego **nr 40** *"Standardy usług rynku pracy i warunki ich realizacji"*, Praca zbiorowa; Opracowanie redakcyjne: Irena Mazek, Jacek Jaczewski, Warszawa 2008, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
7. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego **nr 44** *"Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych"*, Autorzy: Agnieszka Kalbarczyk, Bogumiła Ławniczak, dr Grażyna Magnuszewska-Otulak, Maciej Zegarek, Warszawa 2009, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
8. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego **nr 45**, *"Pomoc pracodawcom w zakresie doboru kandydatów do pracy - metody rekrutacji i selekcji"*, Autorzy: Anna K. Baczyńska, Krzysztof Kosy, Warszawa 2009, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
9. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego **nr 48**, *"Indywidualny Plan Działania. Podręcznik metodyczny"*, Autorzy: Cecylia Pielok, Anna Woynarowska-Janiszewska, Agnieszka Łukaszewska, Warszawa 2010, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
10. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego **nr 49**, *"Polityka Całozyciowego Poradnictwa Zawodowego: aktualne działania"* Opracowanie redakcyjne: Paulina Bogdańska, Warszawa 2011, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
11. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego **nr 51**, *"Metody efektywnej pomocy psychologicznej w pracy doradcy zawodowego z osobą bezrobotną"*, Autor: Agnieszka Kalbarczyk, Warszawa 2011, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
12. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego **nr 52**, *"Innowacyjne narzędzia i metody w poradnictwie i doradztwie kariery"* Praca zbiorowa, Opracowanie redakcyjne: Paulina Bogdańska, Warszawa 2012, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.

13. Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego **nr 58**, " *Poukładaj swoje życie. Aktywizacja zawodowa osób z zaburzeniami osobowości*", Autorzy publikacji: Anna Chadzińska-Bielaszka, Kinga Gaudyn, Ewa Jędryś, Marcin Kijas, Iwona Kostrze-wa, Małgorzata Król, Marek Marczyk, Aleksandra Mykowska, Ewa Niezgda, Małgorza-ta Nowak, Katarzyna Ociepka-Miąsik, Aleksandra Wieczorek, Zofia Winiarska, War-szawa 2017, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
14. Zeszyt Metodyczny pośrednika pracy **nr 10 (19)**, " *Dobre praktyki - doświadczenia po-wiatowych urzędów pracy*", Praca zbiorowa, Opracowanie redakcyjne: Maria Borek, Justyna Majewska-Łoza, Warszawa 2019, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Spo-łecznej Departament, Rynku Pracy.
15. Zeszyt Metodyczny pośrednika pracy **nr 9 (18)**, " *Dobre praktyki - doświadczenia urzę-dów pracy w pracy z osobami długotrwale bezrobotnymi*" Praca zbiorowa, Opraco-wanie redakcyjne: Maria Borek, Justyna Majewska-Łoza. Warszawa 2018, Minister-stwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.

W opracowaniu korzystano również z informacji zamieszczonych na stronach internetowych:

- 1 <http://zatrudnieniewspomagane.pl>;
- 2 <https://zielonalinia.gov.pl>;
- 3 www.radom.praca.gov.pl;
- 4 www.stat.gov.pl.